

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

XITSONGA: RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (FAL)

PAPILA RA VUMBIRHI (P2)

2021

XILETELO XA MAKOREKETELO

TIMARAKA: 70

Xiletelo xa makoreketelo lexi xi na 11 wa tipheji.

XIYENGE XA A: NOVHELE**NDZI NGO TINCIKI – FA Thuketana****XIVUTISO XA 1: XIKAMBELANTWISISO**

- 1.1 Ekaya./ERixongile. ✓ (1)
- 1.2 Hi leswi a a sola tihanyi leti Ntekele a ti kombisa eka vana va yena, ku fana na ku hlongola Rice ekaya loyi a nga hetelela a tlumbiwile hi movha. ✓✓ (2)
- 1.3 N'wa- Xitlhelana. ✓ (1)
- 1.4 A nga ha xaveleli vuxaka bya yena na tata wa yena Ntekele./A a hlundzukile swinene. ✓✓ (2)
- 1.5 A katsa na Manayila. ✓ (1)
- 1.6 A ri na mbitsi na ku lava ku laya tata wa yena/A a nga lavi ku nyika tata wa yena ntsako wa ku n'wi kombisa leswaku u twa ku vava. ✓✓
(Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.) (2)
- 1.7 A a n'wi kombisa xingwavila xo kombisa leswaku u catile. ✓✓ (2)
- 1.8 Ya vile ntiyiso hikuva ku biwa ka Mpfuleni swi hlundzukisile Lefty na Walk Tall lava nga rihisela hi ku ya hisa mabazi hinkwawo ya Ntekele. ✓✓ (2)
- 1.9 A a chava leswaku maphorisa ya ta n'wi hleka./A a chava leswaku n'wana wa yena u ta khomiwa. ✓ (1)
- 1.10 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: Ku va Mpfuleni a ambarisiwile Xingwavila hi Lefty, tata wa yena Ntekele a nga swi tivi a swi le nawini naswona swi komba ku ka a nga xiximi mutswari wa yena. ✓✓✓
(Amukela na yan'wana mavonelo lama twalaka.) (3)
- 1.11 Manayila. ✓ (1)
- 1.12 Hi leswi Manayila a a tsarile papila a vula leswaku loko Ntekele a heta ku ri hlaya yena u ta va a dyiwile hi tingwenya exidziveni xa Mulungwe. ✓✓ (2)
- 1.13 A swi fanerile hikuva tatana wa yena a a n'wi sindzisa ku tekana na Muzayiwe loyi yena a nga n'wi rhandzi.

KUMBE

- A swi nga fanelangi hikuva a a ri na wona matimba yo ala loko a nga swi lavi ku tekiwa hi Muzayiwe. ✓✓ (2)
- 1.14 'Ohohoo! Ndzi nga ha amukelanga ku tsundzuxa ka wena mufundhisi.' ✓✓ (2)

- 1.15 Ya paluxa ku ka a nga tihloniphi[√]na ku va a tiehleketetelela a ri yexe. ^{√√} (2)
- 1.16 Khongetela./C. [√] (1)
- 1.17 A a khomiwile/a a ri ejele. U khomiwile na ntlawa wa yena wa ti-'Vultures' loko va ringeta ku teka mali eka movha wa khampani ya ka Jesko. ^{√√} (2)
- 1.18 Hi leswi a a ri munghana lonkulu wa mana wa Manayila sirha N'wa-Xitlhelana. ^{√√} (2)
- 1.19 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo ya yena. Xik.: Ndzi dyondzile leswaku loko munhu a khoma vana va yena hi tihanyi, va hetelela va tlanyala/ va nga ha twi nchumu eka swiyimo swo vava. ^{√√} (2)
- 1.20 Mukamberiwa u ta nyika matitwelo ya yena. Xik.: Ndza n'wi twela. Hikuva hinkwaswo a swi endla hi ku va a navelela vana va yena leswi yena a lava swona, ku nga ri leswi a swi ta va tsakisa na ku lava ku pfluxa bindzu loko swi ta eka timhaka ta Muzayiwe na Manayila. ^{√√}

KUMBE

A ndzi n'wi tweli. Hikuva a a khoma vana va yena hi tihanyi hi ku susumetiwa hi makwanga, vutikukumuxi na ku ka a nga lavi ku tluriwa. ^{√√} (2)

NTSENGO WA XIYENGE XA A: 35

XIYENGE XA B: NTLANGU**XIVUTISO XA 2: BYOKOTA MADLAYISANA – MM Marhanele**

- 2.1 Emuntini wa n'anga Mavundza. ✓ (1)
- 2.2 Nkhuvo wa xirhwala/nkhuvo/i ntirho wa xirhwala. ✓ (1)
- 2.3 U byela Mathebula leswaku a nga dlayi Gezani kambe yena u chelela Gezani xiganama a n'wi dlaya. ✓✓ (2)
- 2.4 Hikuva a rhandzana na Makhanana nsati wa yena. ✓✓ (2)
- 2.5 A va twananile ku tekana. ✓✓ (2)
- 2.6 Hi leswi a a ehleketa leswaku Gezani u n'wi kanganyisile eka nsati wa yena wa vunharhu, a tlhela a n'wi tekela Makhanana. ✓✓ (2)
- 2.7 Yi wile./B. ✓ (1)
- 2.8 Vanhu loko va twa leswaku Mathebula u ba Gezani vo longoloka va kongoma laha a va ri kona ku ya vona. ✓ (1)
- 2.9 A a lava leswaku a ta sala a kota ku n'wisa Gezani byalwa lebyi a byi cherile xiganama a tlhela a n'wi heleketa ekaya. ✓✓ (2)
- 2.10 A a ri na mbilu yo biha no ka a nga chavi ku dlaya hikuva u chelerile Gezani xiganama. ✓✓ (Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.) (2)
- 2.11 N'wa-Ridonga i mana wa Makhanana, ✓ N'wa-Xipene i hahani wa Makhanana. ✓ (2)
- 2.12 A a hlundzukile./A a twile ku vava hi leswi Mavundza a n'wi endlile swona. ✓✓ (2)
- 2.13 A a nga ha n'wi xiximi endzhaku ka ku va a kumile leswaku u rhandzana na Gezani na Mavundza loyi a a lava ku n'wi dlayisa. ✓✓ (2)
- 2.14 Loko u dlaya munhu na wena wa dlayiwa. ✓✓ (2)
- 2.15 I ntsako wa ku va Mathebula a kotile ku rivalela Makhanana a tlhela a n'wi kombelela ku rivaleriwa hambileswi a a n'wi dyoherile. ✓✓ (2)
- 2.16 Makhanana a a nga xiximi nuna wa yena. ✓/A nga xiximi xiyimo xa ndhuna ya yena entirhweni. ✓/A a ri mudlayisi hikuva u dlayisile Maluleke hi n'anga Mavundza. ✓ (Tinhlamulo timbirhi ntsena.) (2)

2.17 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo leyi a yi kumeke. Xik.: Ndzi dyondzile leswaku Mathebula a a ri na ntwelovusiwana./A a kota ku rivalela eka xiyimo xo tika. √√
(Nhlamulo yin'we ntsena.) (2)

2.18 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: A hi mhaka ya kahle, a a fanerile ku n'wi rivalela hikuva Makhanana a a dyondzile eka swihoxo leswi a swi endleke. √√

KUMBE

I mhaka ya kahle hikuva a a n'wi dyoherile hi ku rhandzana na Gezani na Mavundza loyi a lavile ku n'wi dlayisa. √√ (2)

2.19 A a fuma hi vutlhari, no katsa vaakatiko eka timhaka leti va khumbhaka, a tlhela a endla ndzavisiso no tirhisa vutlhari a nga si ahlula nandzu. √√√
(Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.) (3)
[35]

XIVUTISO XA 3: KU DYELA NYAMA EMATLUKENI – DJ Risenga

- 3.1 Va le mutini wa vona./Eka Siyandhani. √
(Nhlamulo yin'we ntsena.) (1)
- 3.2 Va bula hi papila leri Ma'am Joyce a ha ku ri kuma ro vulavula hi ku ya ka yena ephenxenini. √√ (2)
- 3.3 Hi leswi Piet a a ri mabalana wo tirha eka mfumo se a a vona a ri na vutivi byo nyawula mayelana na timhaka ta swa tiphenxeni. √√ (2)
- 3.4 A n'wi tivela eka Vukosi loyi a a rhandzana na yena no tshama na yena./Piet a a ri murhandziwa wa n'wana wa yena Vukosi. √ (1)
- 3.5 A a ri mudyondzisi/thicara. √ (1)
- 3.6 Ku nghena etimhakeni ta van'wana./D. √ (1)
- 3.7 Hi leswi yena a a ri mudyondzisi kasi Mzamani a a tifambisela xiphaza, se a a titwa a antswa ku tlula yena na leswi se a a kumile mali ya phenxeni. √√ (2)
- 3.8 U n'wi tsundzuxa leswaku a a fanele a tshama ekaya va pfunana ku fambisa bindzu ra vona ra *spaza shop* tanihleswi se a nga ha yi entirhweni. √√ (2)
- 3.9 A a ehleketa leswaku Mzamani a a lava ku n'wi pfuna malawulelo ya mali ya phenxeni, kasi yena a a ri na makungu man'wana yo lava ku pfuna Vukosi na jaha ra yena Piet ku xava yindlu na movha. √√ (2)
- 3.10 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: U swi kotile, hikuva Ma'am Joyce u nyanyukile, a nga xiximi Mzamani na yena a nga ha tixiximi. √√

KUMBE

- A nga swi kotangi, hikuva Ma'am Joyce a a lava ku antswisa vutomi bya yena hi ku lava ku rhurha eka Siyandhani a ya eKremetart endzhaku ka ku kuma mali ya phenxeni kambe a swa ha kotekangi hikuva mali yi vuye yi hela kutani a tsandzeka ku hakelela yindlu ivi yi xavisiwa. √√ (2)
- 3.11 Mukamberiwa u ta nyika matitwelo ya yena. Xik.: A ndzi titwi kahle, hikuva Mzamani a nga ri na rito ehenhla ka nsati wa yena loyi a nga n'wi hloniphi kumbe ku n'wi yingisa. Ma'am Joyce a a endla swilo hi ku rhandza ku fana na ku ya xava yindlu eKremetart handle ka mpfumelelo wa nuna wa yena. √√ (2)
- 3.12 Hi nkarhi wa mafumelo ya xidimokirasi./Minkarhi ya sweswi. √ Hi vona Vantima va tshama eKremetart./Ma'am Joyce u vulavula hi ntshunxeko ka vavasati./Ma'am Joyce u vulavula hi 50/50 exikarhi ka vavanuna na vavasati. √ (2)

- 3.13 Hi leswi a nga kuma mali ya phenxeni. ✓ (1)
- 3.14 Ma'am Joyce na Xilavi a vo tshamela ku nwa byalwa va nga vileli hi xiyimo xa Vukosi. ✓✓ (2)
- 3.15 N'wana u ta lava ku yisiwa etindhawini to hambanahambana✓, n'wana u ta lava ku yisiwa emadokodeleni loko a vabya. ✓ (2)
- 3.16 Mukamberiwa u ta nyika miehleketo ya yena. Xik.: I miehleketo ya kahle hikuva a fanele ku amukela ku navela ka Piet loyi a thyile n'wana vito ra Hlanganani. ✓✓ (2)
- 3.17 A wu ri ehansi./A wu tsanile hikuva a a holovile na Xilavi naswona a a nga tekiwi a ri nchumu hi Ma'am Joyce na Xilavi. ✓✓ (2)
- 3.18 A a nyuma ku hlekiwa hi tiko hi ku va Vukosi a kumile n'wana a nga si tekiwa./ A a lava leswaku swi nga tikombi leswaku Vukosi a nga tekiwangi. ✓✓ (2)
- 3.19 Swi komba leswaku a a tiva timhaka ta yena, a a nga pfumeleli hinkwaswo leswi a a byeriwa hi mana wakwe. ✓ (1)
- 3.20 Xilavi i nchumu lowu welaka eka swihalaki leswi tengeke ivi xi swi thyakisa. Xilavi u nghenelela eka timhaka ta van'wana leti nga laviki yena a onha. ✓✓✓ (3)

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 35

XIYENGE XA C: SWIRUNGULWANA/SWIHUNGWANA**XIVUTISO XA 4: XA MUGANGA – SJ Malungana na KA Khosa****4.1 XIKOLOKOLO EXIKOLWENI – KA Khosa**

- 4.1.1 Ravunharhu. ✓ (1)
- 4.1.2 A ya kamba mbuyelo wa n'wana wa yena Phoma hi ku a a n'wi byerile leswaku a nga wu kumangi. ✓✓ (2)
- 4.1.3 A a ya endla xikombelo xo amukeriwa leswaku a a ta ya dyondza kona. ✓ (1)
- 4.1.4 Phoma a nga yi kahle exikolweni.✓/A a nga tsali switoloveto.✓/A nga yingisi vadyondzisi.✓/A ri na xithaka.✓ (Tinhlamulo timbirhi ntsena.) (2)
- 4.1.5 A n'wi ba hi timpama.✓ (1)
- 4.1.6 A yi n'wi karhata./B.✓ (1)
- 4.1.7 Swi kombisa mahanyelo yo tikurisa na vuxisi.✓✓ (2)
- 4.1.8 U vulavula na va le xikolweni kahle hi moya wa kahle./U tlhela a kombelela Phoma ku amukeriwa nakambe exikolweni./U hakela mali ya xikolo.✓✓ (Nhlamulo yin'we ntsena.) (2)
- 4.1.9 Mukamberiwa u ta tsala nkongomelo wa yena. Xik.: Vatswari va fanele ku va na vutihlamuleri eka timhaka ta tidyondzo ta vana va vona. ✓✓ (2)
- 4.1.10 Mukamberiwa u ta nyika mavonelo ya yena mayelana na matirhelo ya mudyondzisi Bumani. Xik.: U na matirhelo lamanene naswona u tiva vadyondzi hi ku hetiseka. ✓✓ (2)
- 4.1.11 Mukamberiwa u ta nyika mavonelo ya yena. Xik.: U fikelerile, hikuva vito ra xirungulwana i 'Xikolokolo Exikolweni' leri kombisaka leswaku swa boha ku ya exikolweni kasi eka xirungulana hi xoxe Punkie u sindzisa Phoma ku ya exikolweni. ✓✓

KUMBE

- A a nga fikelelangi, hikuva Phoma a nga swi kotangi ku dyondza xikolo hambiloko a sindzisiwa ku dyondza hi Punkie. ✓✓ (2)

4.2 NDZI WERILE HI NHLOKO – SJ Malungana

- 4.2.1 A va tirha swin'we √, a va ya navetisa matirhelo lamantshwa ya khampani ya vona ya ka Telkom. √ (2)
- 4.2.2 Hikuva a n'wi rhandza swinene. √ (1)
- 4.2.3 Yi n'wi tshembile hikuva exikarhi ka vatirhi lavo tala, ku hlawuriwa yena ku ya yimela khampani eKapa. √√
(Timaraka i to seketela ntsena.) (2)
- 4.2.4 Swakudya leswi a a longeriwa hi nsati a swi vuya swi nga dyiwangi. √/Minkarhi yin'wana a a vuya vusiku ekaya. √/A a hungutile mali leyi a yi nyika nsati. √/A pfa a nga etleli ekaya. √
(Tinhlamulo timbirhi ntsena.) (2)
- 4.2.5 Hikuva ku tikeriwa loku nsati wa yena a ri na kona a ku vangwiwa hi yena Gijimela loyi se a sungurile mahanyelo yo biha ya vugangu no ka a nga tshembekangi. √√ (2)
- 4.2.6 Swi hi paluxela leswaku a a nga amukeli na ku swi tiva leswaku Gijimela u nwa byalwa. √√ (2)
- 4.2.7 I ku va yi n'wi rhumile eKapa na Gijimela laha a nga sungula ku rhandzana na Gijimela. √ (1)
- 4.2.8 Mukamberiwa u ta tsala vonelo ra yena. Xik.: A nga tikhomangi kahle, hikuva u faya ndyangu wa Gijimela hi ku va a rhandzana na yena a ri karhi a swi tiva leswaku u na nsati. √√ (2)
- 4.2.9 Mukamberiwa u ta nyika nhlamulo ya yena. Xikombiso. A ndzi tava ndzi arile hikuva a swi ta ndzi fayela muti. √√√
(Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twisisekaka.) (3)

NTSENGO WA XIYENGE XA C: 35

XIYENGE XA D: VUTLHOKOVETSERI

XIVUTISO XA 5

5.1 I VUNGHWAZI MUNI? – KG Baloyi

- 5.1.1 Xitlhokovetselo xi vulavula hi munhu loyi a nga kumeka a fumile kutani a sungula ku tekela van'wana ehansi a rivala leswaku rifuwo ra hela. √√√ (3)
- 5.1.2 Ku vilela./Ku sola./Ku hlundzuka hi endlelo ra xigwili lexi cinceke mahanyelo. √√ (2)
- 5.1.3 Xifaniso xa munhu loyi a nga fuma naswona a titekelaka ehenhla a nga laviki ku tihlanganisa na van'wana, loyi a wisiwaka ivi a sala a tifanela na munhu un'wana na un'wana. √√ (2)
- 5.1.4 Mahanyelo ya yena./Ndlela leyi a hanyaka hi yona. √√ (2)
- 5.1.5 Xikhwama. √ (1)
- 5.1.6 Swi kombisa ku tshikelela kumbe ku tiyisisa mhaka ya ku tihlawula kumbe ku hlawuleka ka mahanyelo ya yena. √√ (2)
- 5.1.7 Titwa u antswa ku tlula van'wana./B √ (1)
- 5.1.8 Wu kombisa leswaku munhu loyi u titeka a a tlula vanhu hinkwavo hi ku va na mali yo tala. √√ (2)
- 5.1.9 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: I ntiyiso. Hi xitalo vanhu va hundzuka loko va sungula ku fuma, va sungula ku tekela xuma enhlokweni va rivala ku hanyisana kahle na van'wana. √√√

KUMBE

A hi ntiyiso. Mutlhokovetseri a nga va a vondzoka munhu loyi hi ku va yena a pfumala mali hikuva eka xitlhokovetselo ku hava vumbhoni byo khomeka lebyi seketelaka mhaka ya ku khola ka munhu loyi. √√√
(Amukela na man'wana mavonelo lama twalaka.) (3)

5.2 EXIHLOBYENI – KG Baloyi

- 5.2.1 Mutlhokovetseri u kombisa nkoka wa ku tikarhatela ku dyondza xikolo loko wa ha ri na nkarhi leswaku vutomi byi ta ku olovela loko u kurile. √√√ (3)
- 5.2.2 Xihlovo i ndhawu leyi eka yona ku kumekaka mati yo tenga lama pfunaka vaakatiko kasi xikolo i ndhawu leyi eka yona ku kumekaka tidyondzo leti pfunaka ku hluvukisa vaakatiko. √√ (2)
- 5.2.3 Sonete. √ (1)
- 5.2.4 I ndhawu leyi eka yona ku dyondziwaka ku tsala na ku hlaya. √√ (2)
- 5.2.5 Rihlanganisi 'kambe' ri kombisa leswaku timhaka leti landzelaka ti hambanile na leto sungula. √√ (2)
- 5.2.6 Laha ku nyenyiwaka hi lavo sihalala tinhamu (Ntila wa 4). /Laha lavo pfumala tinkokola va nge vo tirhela mbhongolo yo fa (Ntila wa 6)./Laha va mihoni va bakanyaka swileriso swa vatswari (Ntila wa 7). √ (Nhlamulo yin'we ntsena.) (1)
- 5.2.7 Marito 'Loko ingi' na 'Loko a ndzi lo ...' ya komba ku tisola ku va va nga tirhisangi nkarhi hindlela ya kahle. √√ (2)
- 5.2.8 Xivulavulelo xa 'Va bile nkateko hi le ndzhaku ka xandla ...' xi kongomisa eka ku bakanya leswi va nyikiwaka swona. Leswi vulaka ku va va arile ku amukela switsundzuxo leswi va nyikiweke swona. √√ (2)
- 5.2.9 Thoni ya mutsari ya olova/vevuka loko a vulavula hi dyondzo na lava va yi amukelaka kambe ya hundzuka a hlundzuka loko a vulavula hi lava aleke ku dyondza. √√ (2)

NTSENGO WA XIYENGE XA D: 35
NTSENGO WA TIMARAKA: 70